

Eduskunta

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle aikuiskoulutustuen, ammattitutkintostipendin ja vuorotteluvapaan lakkauttamista koskevaksi lainsäädännöksi, HE 8/2024 vp

Aikuiskoulutustuen säilyttäminen erityisesti sote- ja kasvatusalajoilla on erittäin tärkeää. Tässä perusteluja, miksi se on myös järkevää säilyttää:

1. **Ammattitaidon ylläpito ja kehittäminen:** Sosiaali- ja terveysala sekä kasvatustieteiden ala ovat nopeasti muuttuvia toimialoja. Uudet menetelmät, teknologiat ja tutkimustieto vaativat jatkuvaa ammatillista kehittymistä. Aikuiskoulutustuki mahdollistaa ammattilaisten osaamisen ylläpitämisen ja päivittämisen.
2. **Työvoiman saatavuus** on erityisen tärkeää sote- ja kasvatustieteiden alajoilla. Näillä aloilla tarvitaan jatkuvasti päteviä ammattilaisia ja aikuiskoulutustuki on osoittautunut houkuttelevaksi keinoksi hankkia uutta osaamista ja suunnata uraa näille aloille.

Aikuiskoulutustuen merkitys vuonna 2023 sosiaali- ja terveysalan koulutuksessa:

- 3425 henkilöä jatkoi koulutustaan sote-alalla
- 7376 henkilöä siirtyi toiselta ammattialalta sote-alalle.

Nämä luvut osoittavat, että koulutus ja tuki ovat keskeisiä tekijöitä työvoiman saatavuuden parantamisessa. Jatkossakin on tärkeää kannustaa ammattilaisia hankkimaan uutta osaamista ja suuntaamaan uraansa näille tärkeille aloille.

Sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden ammattitehtävien kelpoisuusehdot edellyttävät tutkinnon suorittamista. Näiden alojen opiskelijat ovat merkittävä osa aikuiskoulutustuen saajista, ja heidän osaamisensa on keskeistä työvoiman saatavuuden kannalta. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi vaikuttaa negatiivisesti osaavien työntekijöiden saatavuuteen.

Aikuiskoulutustuki lisää koulutukseen osallistumista ja ammatinvaihtoa työuran aikana (Antti Kauhanen: The effects of an education-leave program on educational attainment and labor-market outcomes. Education economics, 2021). Huomattava osa aikuiskoulutustuen saajista on kouluttautunut työvoimapula-aloille ja -ammatteihin.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on myös ristiriidassa hallitusohjelman tavoitteiden kanssa. Hallitusohjelmassa pyritään parantamaan koulutetun sosiaali- ja terveysalan sekä varhaiskasvatuksen henkilöstön saatavuutta ja lisäämään näiden alojen vetovoimaa. Aikuiskoulutustuen mahdollinen lakkauttaminen on täysin virheellinen toimenpide tämän hallitusohjelmavoitteen toteuttamisen kannalta.

3. **Tasa-arvo ja mahdollisuudet:** Aikuiskoulutustuki on ollut tärkeä väline monille, jotka ovat halunneet hankkia uutta osaamista tai vaihtaa alaa. Sen lakkauttaminen heikentää tasa-arvoa ja mahdollisuuksia kehittää omaa osaamista. Aikuiskoulutustuki on ollut merkittävä mahdollistaja jatkuvalla oppimiselle, riippumatta henkilön sosioekonomisesta asemasta tai varallisuudesta. Tuki on tarjonnut taloudellista turvaa ja kannustanut ihmisiä hankkimaan uutta osaamista sekä suuntaamaan uraansa esimerkiksi sote- ja kasvatusaloille. Ilman tätä tukea liian monelta tätä tukea tarvitsevalta tulee jäämään ammatinvaihto totoutumatta ja lisäkoulutus saamatta taloudellisten syiden perusteella.

Hallituksen esityksessä todetaan aikuiskoulutustuen saajien olevan keskimäärin hieman muita palkansaajia pienituloisempia. Miten pienituloisten palkansaajien ajatellaan voivan rahoittaa opintonsa jatkossa, mikäli vaihtoehtona nähdään esim. opintotuki, joka koostuu opintorahasta ja opintolainan valtiontakauksesta? On kohtuutonta ajatella, että perheellisenä ja/tai asuntovelallisenä pienituloisena pitäisi rahoittaa opintonsa lainavaroin. Aikuiskoulutustuki on mahdollistanut jatkuvan oppimisen kaikille sosioekonomiseen asemaan ja varallisuuteen katsomatta. Sen säilyttäminen on olennainen askel kohti tasa-arvoisempaa ja osaavampaa yhteiskuntaa.

Vaikka aikuiskoulutustuen lakkauttaminen voi näyttää säästöiltä paperilla, sen vaikutukset ovat monimutkaisempia ja heijastuvat eri tavoin talouteen ja yksilöihin. Tämä päätös vaikuttaa moniin ihmisiin, jotka ovat olleet riippuvaisia tästä tuesta opintojensa rahoittamiseksi ja ammatillisen osaamisensa kehittämiseksi. Suunnitellut korvaavat opintolainarahoitukseen perustuvat mallit eivät tule houkuttelemaan sote- ja kasvatusalan opintoihin.

Vaikka hallituksen esityksessä mainitaan palkallinen opintovapaa vaihtoehtona, on tärkeää huomata, että esimerkiksi Helsingin kaupunki tarjoaa aikuiskoulutustuen lisäksi myös työnantajan maksamaa palkallista opintovapaata 74 päivän ajalta. Tämä aika on kuitenkin suhteellisen lyhyt. On kohtuutonta odottaa, että hyvinvointialueet ja kunnat, jotka kärsivät säästöpainesta, voisivat mahdollistaa palkallisen opintovapaan ilman aikuiskoulutustukea. Jatkuvan oppimisen tukeminen on olennainen askel kohti osaavampaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa.

4. **Yhteiskunnallinen hyöty:** Ammattitaitoiset sosiaali- ja terveysalan sekä kasvatusalan ammattilaiset ovat yhteiskunnalle arvokkaita. Heidän työnsä vaikuttaa suoraan ihmisten hyvinvointiin ja yhteiskunnan toimivuuteen. Aikuiskoulutustuen säilyttäminen tukee tätä yhteiskunnallista hyötyä. Aikuiskoulutustuen avulla moni työntekijä on voinut hankkia uutta osaamista ja suuntautua uudelleen työelämässä. Tämä on hyödyttänyt sekä yksilöitä että yhteiskuntaa. Aikuiskoulutustuen avulla monet työntekijät voineet parantaa työllistymismahdollisuuksiaan ja nostaa koulutustasoaan. Tämä hyödyttää koko yhteiskuntaa.

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa korostetaan **vahvaa ja välittävää Suomea**, joka menestyy maailman myrskyissä. Hallitusohjelmassa mainitaan useassa kohdassa **osaamisen kehittäminen** keinona lisätä Suomen kilpailukykyä ja vähentää työttömyyttä. Ohjelmasta löytyvä aikuiskoulutustuen poistaminen kokonaan sotii näitä erittäin kannatettavia tavoitteita vastaan. Tuen poisto lisää myös sote- ja kasvatusalan

vakavaa työvoimapulaa ja estää muilla aloilla työttömiksi joutuvien työntekijöiden hakeutumisen näille lisätyövoimaa kipeästi tarvitseville aloille.

Aikuiskoulutustuen poistaminen kokonaan lisää sote- ja kasvatusalaa **vakavaa työvoimapulaa** ja estää muiden alojen työttömiksi joutuvien työntekijöiden hakeutumisen näille aloille, joilla lisätyövoimaa tarvitaan kipeästi.

Vuorotteluvapaan lakkauttaminen vaikuttaa samalla tavalla kuin aikuiskoulutustuen lakkauttaminen, mutta sillä olisi enemmän vaikutusta naisiin kuin miehiin. Tämä johtuu siitä, että vuorotteluvapaata on käytetty eniten sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla, joilla valtaosa työntekijöistä on naisia.

Näillä aloilla koetaan monenlaista kuormitusta, mukaan lukien eettinen kuormitus, joka vaikuttaa henkiseen hyvinvointiin ja työssä jaksamiseen. Vuorotteluvapaamahdollisuus on merkityksellinen työssä jaksamisen kannalta. Jos tämä mahdollisuus poistuu eikä muuta taloudellista tukea ole käytettävissä, työuupumisen partaalla olevat henkilöt joutuvat jatkamaan nykyisessä työssään lisääntyvien sairauspoissaolojen kanssa, kunnes voimat ehkä loppuvat kokonaan. Tässä vaiheessa henkilö ei ehkä enää ole kykeneväinen mihinkään muuhun työhön.

Myös ammattitutkintostipendijärjestelmää tulisi kehittää. Erityisesti pitäisi kiinnittää huomiota ammattitutkintostipendistä tiedottamiseen ja sen markkinointiin.

Aikuiskoulutustuen ja vuorotteluvapaajärjestelmän säilyttäminen on tärkeää ammattilaisten osaamisen ylläpitämisen, työvoiman saatavuuden, tasa-arvon ja yhteiskunnallisen hyödyn ja myös hallitusohjelman tavoitteiden toteutumisen kannalta paras ja järkevin ratkaisu.

Aikuiskoulutustukea ei tule lakkauttaa, vaan tukijärjestelmää on kehitettävä kolmikantaisesti. Aikuiskoulutustukea tulee kehittää siten, että se kohdistuu entistä paremmin työvoimapula-aloille. Sosiaali-, terveys- ja kasvatusalalla on pulaa kaikkien eri koulutusasteiden tutkinnon suorittaneista ammattihenkilöistä.

Helsingissä 18.3.2024

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto, SuPer ry

Silja Paavola
Puheenjohtaja

Jussi Salo
Kehittämisohtaja